

รูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา*
MODEL OF HAPPINESS MONASTERY DEVELOPMENT BY SUPPAYA
BASED ON BUDDHIST PSYCHOLOGY

พระมหาเสี่ยม สุวโจ (มณีวงศ์)

Pramaha Sangiam Suwajo (Maneeewong)

พระครูพิพิธปริยัติกิจ

PhraKrupipithpariyattikit

กมลาศ ภูวนาธิพงศ์

Kamalas Phooowanathipong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: suwajo2510@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของวัดและแนวคิดของการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี 2) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี เป็นวิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีประชากร คือ ประชาชนผู้มาทำบุญที่วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี กลุ่มตัวอย่าง ประชากรผู้มาทำบุญที่วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร โดยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญจำนวน 400 คน เพื่อตอบแบบสอบถามความพึงพอใจตามหลักสุขภาวะ 4 ด้าน

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาของวัดและแนวคิดการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาในจังหวัดสระบุรี จากการวิเคราะห์ SWOT พบว่า จุดแข็งของวัด ในจังหวัดสระบุรีมีวัตรปฏิบัติมุ่งสู่วิถีการปฏิบัติธรรม มีความสงบ ปราศจากการรบกวน โดยสภาพบริเวณรอบ ๆ

* Received 29 July 2019; Revised 16 August 2019; Accepted 21 August 2019

ถือเป็นเขตเมืองมีความเจริญ ไปมาสะดวก สามารถหาพาหนะเดินทางได้ง่าย บรรยากาศในวัดสะอาด สงบ ร่มรื่น โปร่ง ลมพัดเย็นสบาย โคจรคามรอบ ๆ บริเวณวัดพระพุทธรบาทและมีชุมชนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น จุดอ่อนคือ การจัดสภาพแวดล้อมมีสภาพไม่เอื้อต่อความเป็นสปปายะและบ้านชุมชนรอบวัด มีความกลัวการเปลี่ยนแปลงและการทำลายความเป็นโบราณสถานของวัด 2. สร้างรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาในจังหวัดสระบุรี ประกอบด้วย 1) ด้านสภาพแวดล้อมภายในวัด คือ จัดมณเฑียรสถานในวัด มีป้ายประชาสัมพันธ์ มีมุมเก็บภาพที่ระลึก ต้นไม้พุดได้ มีป้ายปรีศนาธรรมนำชีวิต 2) ด้านกิจกรรมบุญสร้างสุขคือ รับประทานอาหาร การสวดมนต์ การฟังธรรม การจัดค่ายคุณธรรม ชีวิตพัฒนาได้ถ้าใจมีศีล 3. ด้านกิจกรรมชุมชนสร้างสุข คือ แจกทานผู้ยากไร้รอบวัด จัดอาสาพัฒนาวัด ทักษะชีวิต เกมชีวิตพิชิตทุกสิ่งและพัฒนาชีวิตพลิกวิฤติเป็นโอกาส และ 3) จากการประเมินความพึงพอใจของผู้มาทำบุญที่วัด พบว่า มีความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยายู่ในระดับมาก เป็นการยืนยันการพัฒนาวัดตาม โมเดล ACCG Wat Model เป็นรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขที่สามารถทำให้ผู้เข้ามาทำบุญที่วัดมีความสุขตามกรอบสุขภาวะ 4 ด้านคือ กาย อารมณ์ สังคม และ ปัญญา

คำสำคัญ: รูปแบบ,การพัฒนาวัดสร้างสุข, สปปายะ, พุทธจิตวิทยา

Abstract

The purpose of this study were 1) to study the problems of contexts of monastery and concept of model of happiness monastery development by Suppaya based on Buddhist psychology in Saraburi province 2) to create model of happiness monastery development by Suppaya based on Buddhist psychology in Saraburi province 3) to present model of happiness monastery development by Suppaya based on Buddhist psychology in Saraburi province. Mixed methods research was used for research design. The population are People who make merit in Wat Phrabuddhabat and sample survey 400 in Wat Phrabuddhabat.

The results revealed that

1. the problems of contexts of monastery and concept of model of happiness monastery development by Suppaya based on Buddhist psychology in Saraburi province: the strength of the monastery In Saraburi province are duty practice towards the practice of dharma, being calm and free from interference, setting in a prosperous urban area, approachable and easy to find transportation vehicles easy. The atmosphere in the monastery are clean, peaceful, shady, airy, cool and windy. There are alms-resort villages around Wat Prabuddhabat Temple and dense community. The weakness of the monastery In Saraburi province are the setting of an environment that is not conducive to being Suppaya and a community around the monastery, fear of change and destruction of the monastery's history. 2) According to SWOT Analysis of the creation of model of happiness monastery development by Suppaya based on Buddhist psychology in Saraburi province found that 1) The internal environment of the monastery is to arrange the corner of a house of pleasure, public relation boards, memorial photo corner, talking tree and dharma puzzle signs 2) Happiness merit making activities are to receive a bowl in the pavilion, to pray, to listen Dhamma and to arrange moral camps named "Life can be developed if the mind has a morality" 3) Happiness community activities are alms-giving for impoverished person around the monastery, volunteer of development monastery, life skills, life conquest game and life development by turning crisis into opportunities. 3) The results of the evaluation of the satisfaction of people who make merit at the monastery showed that they satisfied with the model of happiness monastery development by Suppaya based on Buddhist psychology at high level. This is a confirmation of monastery development based on the ACCG model Wat Model that can make visitors in the monastery happy in 4 aspects of health which are physical, emotional, social and intellectual.

Keywords: Model of Happiness Monastery Development, Suppaya, Buddhist Psychology

บทนำ

วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในสังคมไทยมาตั้งแต่อดีต อิทธิพลของพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิตของชาวไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นแหล่งที่รวบรวมงานศิลปะวิทยาการและความรู้มากมายหลายสาขาที่สามารถศึกษาย้อนกลับได้ในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ศิลปกรรม สถาปัตยกรรมรวมทั้งการเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน นอกจากนี้วัดยังเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ประกอบด้วยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สวยงาม สงบ สันโดษตามหลักพระพุทธศาสนา แม้ปัจจุบันความเป็นศูนย์กลางในบางเรื่องจะลดลงแต่ความสำคัญก็ยังคงอยู่ บทบาทของวัดยังคงมีค่อนข้างมาก คือเรื่องของการพัฒนาชุมชน การพัฒนาอาชีพ หรือการเป็นหน่วยสังคมสงเคราะห์ และความเป็นศูนย์กลางทางด้านจิตใจ ซึ่งยังคงมีอยู่มีเสื่อมคลายแต่อย่างไร วัดจึงมีบทบาทอย่างยิ่งในสังคมไทย

โครงการวัดสร้างสุข คนสร้างชาติ พุทธศาสน์สร้างใจ “โลกสัปปายะ วัดสร้างสุข” ที่สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น ได้ร่วมมือกันกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้ดำเนินโครงการเพื่อส่งเสริมให้วัดเป็นพื้นที่ตัวอย่างทั้งด้านกายภาพและจิตใจ โครงการวัดสร้างสุข มีแนวคิดที่จะสร้างสังคมไทยให้น่าอยู่ โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางให้ประชาชนหรือชุมชนรอบวัด หันกลับเข้ามาหาวัด ทะนุบำรุงวัด พัฒนาวัดให้เป็นที่ ๆ เหมาะแก่สถานะของแต่ละวัดที่มีอยู่ สอดคล้องกับหลักแห่งสัปปายะในพระพุทธศาสนา ซึ่งโดยหลักธรรมชาติทั่วไปถือว่าสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ มีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อความเป็นอยู่ของบุคคล ด้านความเสื่อมความเจริญ ถ้าบุคคลอาศัยอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดี ก็จะก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในชีวิตได้มาก ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้กล่าวถึง สิ่งแวดล้อมที่เป็น สัปปายะ สำหรับผู้ประพฤติวัตรและปฏิบัติกรรมฐาน เรื่อง อาวาสสัปปายะไว้ว่าได้แก่ ที่อยู่อาศัย หรือ วัด ราวป่า โคนต้นไม้ สำนักปฏิบัติธรรม กุฏิสงฆ์ อาราม เรือนว่างอันเป็นที่สบาย สงบ ปราศจากผู้คนสัญจรไปมา ไม่ใกล้หนองน้ำ บ่อน้ำ หรือแหล่งชุมชนจนเกินไป อันอาจจะเกิดความรำคาญจากการสัญจรไปมาของผู้คน มีรั้วรอบขอบชิด ปลอดภัยต่อความเป็นอยู่ สถานที่นั้นเป็นที่เหมาะสำหรับการ

ปฏิบัติธรรม การเดินจงกรมเปลี่ยนอริยาบถ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), 2559)

วัดจึงเป็นสถานที่เหมาะแก่การเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมของประชาชนทั่วไป ที่เป็นไปตามหลักสัปปายะ 7 ประการคือ 1) อาวาสสัปปายะ คือที่อยู่เหมาะสม สงบ พื้นที่สะอาด สะอาด ไม่พลุกพล่านจอแจ 2) โคจรสัปปายะ คือการเดินทางเหมาะสม ไปมาสะดวก ถนนหนทางเรียบร้อย 3) ภัตตสัปปายะคือการพูดคุยเหมาะสม สนทนาแต่เรื่องดี ๆ 4) บุคคลสัปปายะ คือบุคคลเหมาะสม มีผู้รู้ ครูบาอาจารย์ และกัลยาณมิตร คอยชี้แนะชักนำไปในทางที่ถูกที่ควร 5) โภชนสัปปายะคืออาหารเหมาะสม 6) อุตสัปปายะคืออากาศเหมาะสม สดชื่น ร่มรื่น ร่มเย็น ไม่ร้อน ไม่หนาวเกินไป และ 7) อิริยาบถสัปปายะ คืออิริยาบถเหมาะสม จัดการพื้นที่ให้เย็น นั่ง เดิน ได้อย่างสะดวกสบาย ไม่อึดอัดระหว่างการปฏิบัติธรรมที่จะช่วยบูรณาการส่งเสริมสั่งสอนพุทธศาสนิกชนบนพื้นฐานของการมีน้ำใจมีความเสียสละแบ่งปันความสุขต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ประการคือ 1) ทาน 2) ปิยวาจา 3) อัตถจริยา 4) สมานัตตตา และเพื่อพัฒนาคุณภาพมนุษย์ตามหลักธรรมภาวนา 4 คือ 1) กายภาวนา 2) สीलภาวนา 3) จิตภาวนา 4) ปัญญาภาวนา ซึ่งวัดที่เป็นสัปปายะปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ 4 และภาวนา 4 จะนำไปสู่การจงใจให้ประชาชนในท้องถิ่นและประชาชนโดยทั่วไปได้ระลึกรู้ถึงและเข้ามาเรียนรู้หลักธรรมอื่น ๆ ทางพระพุทธศาสนาต่อไป (พุทธะดอทคอม, 2560)

วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร ตั้งอยู่ที่อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าทรงธรรม ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นวัดที่มีความสำคัญคือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวและเป็นสำนักปฏิบัติธรรม เป็นที่แสวงบุญของพุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ มีศาสนสถานและศาสนวัตถุเก่าแก่เกี่ยวกับพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าคือ มีรอยพระพุทธบาทที่ประดิษฐานบนยอดเขาสุวรรณบรรพต มีพระมณฑปสร้างครอบอย่างงดงาม มีพระวิหารหลวง มีพระเจดีย์ที่ตั้งอยู่โดยรอบพระมณฑปอีกมากมาย มีสวนป่าอยู่บริเวณภายในวัดที่อุดมสมบูรณ์ อีกทั้งยังเป็นวัดที่มีอุทยานการศึกษาและปฏิบัติธรรมภายในวัด เพื่อเป็นสะพานเชื่อมระหว่างความเจริญรุ่งเรืองทางวัตถุ ให้เดินควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านจิตใจ ในปีหนึ่ง ๆ จะมีพุทธศาสนิกชนเดินทางมานมัสการรอยพระพุทธบาทมากมายตลอดปี เนื่องจากวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหารมีพื้นที่กว้างขวาง แบ่งเป็นเขตพุทธาวาสและเขตสังฆาวาส เบื้องต้นจากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวผู้มานมัสการรอยพระพุทธบาท ผู้มาทำบุญภายในวัด ผู้ช่วยเจ้า

อawas เจ้าหน้าทีคนงานภายในวัด พอจะสรุปพบว่ปัญหาและอุปสรรคที่มีภายในวัดทีควรได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น คือ การจัดมรณณียสถานเพื่อเป็นที่พักผ่อนของนักท่องเที่ยว การทำป้ายประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสถานที่ทีสำคัญภายในบริเวณวัดทีมีอยู่หลายสถานที่ ป้ายบอกสถานที่ตั้งของห้องน้ำห้องสุขา ทีพักแรมค้างคืน การจัดกิจกรรมบุญทีเหมาะสมกับผู้มาทำบุญภายในวัด เช่น การรับบาตรในศาลา การสวดมนต์ การฟังธรรม เป็นต้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจทีจะศึกษาสภาพปัญหาภายในวัดและแนวคิดในเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา” เพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกสบายสร้างสุขภาวทางกายและสุขภาวทางจิตใจแก่ผู้มาแสวงบุญจากทีต่าง ๆ และผู้มาบำเพ็ญบุญประจำทีวัดพระพุทธรบาทราชวรมหาวิหาร โดยให้มีความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธรศาสนา 2560-2564 “การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ” ด้านการสาธารณูปการ ในโครงการวัดเสริมสร้างความสุข ให้มีประสิทธิภภาพประสิทธิผลในการจัดการวัดเพื่อให้เป็นข้อมูลพื้นฐานและแนวทางในการพัฒนาวัดให้เป็นสัปปายะในศาสนสถานและสถานที่ศึกษาอื่น ๆ ต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวคิดของการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาวัดพระพุทธรบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาวัดพระพุทธรบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี
3. เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาวัดพระพุทธรบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาและแนวคิดของการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาวัดพระพุทธรบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

1. ศึกษาหลักการและวิธีการพัฒนาวัด

- 1.1 วิธีการศึกษา ศึกษาค้นคว้า จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 1.2 แหล่งข้อมูล คำแนะนำของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
- 1.3 เครื่องมือที่ใช้ แบบบันทึกสรุป
- 1.4 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)
- 1.5 ผลที่ได้ วิธีการพัฒนาวัด ด้านสถานที่ ด้านบุคลากรภายในวัด ด้านหลักธรรมที่
ใช้เผยแผ่ด้านการบริหารงานทั่วไป
2. ศึกษาวิธีการพัฒนาวัดด้วยสัปปายะ
 - 2.1 วิธีการศึกษา ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 2.2 แหล่งข้อมูล พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา หนังสือ บทความ งานวิจัยที่
เกี่ยวข้อง
 - 2.3 เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล แบบบันทึกสรุป
 - 2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา
 - 2.5 ผลที่ได้ คือ สัปปายะ 7 ประการ ประกอบด้วย อาวาสสัปปายะ โคจรสัปปายะ
ภัสสสัปปายะ บุคคลสัปปายะ โภชนสัปปายะ อุตุสัปปายะ อิริยาปถสัปปายะ
3. สรุปประเด็น ขั้นตอนการพัฒนาวัด และ วิธีการพัฒนาวัดตามหลักสัปปายะ 7
4. จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ผู้เกี่ยวข้อง เรื่อง การพัฒนาวัดสร้างสุข แบ่ง
หัวข้อการประชุม เป็น 2 ประเด็น คือ
 - 4.1 การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและปัญหาของวัดในจังหวัดสระบุรี ด้วย วิธีการ
วิเคราะห์ สภาพแวดล้อมภายใน และภายนอก (SWOT)
 - 4.2 ผลสรุปแนวทางการแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาวัดให้เป็นวัดสร้างสุข ผลที่ได้รับ
- 1) จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา อุปสรรค โอกาส SWOT เกี่ยวกับการบริหารจัดการในอำเภอพระ
พุทธบาท 2) ข้อเสนอแนะในการพัฒนาวัดใน อำเภอพระพุทธบาท
5. สรุป องค์ประกอบในการพัฒนาวัดสร้างสุข และ ร่าง รูปแบบวัดสร้างสุข
 - 5.1 สรุปองค์ประกอบในการพัฒนาวัดสร้างสุข
 - 5.2 ร่างรูปแบบวัดสร้างสุข
- ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา
 1. การพัฒนาวัดสร้างสุข

1.1 วิธีการศึกษา นำผลสรุป ร่างรูปแบบวัดสร้างสุขไปใช้พัฒนาวัดพระพุทธรบาท ให้มีความพร้อมตามรูปแบบที่ยกร่างไว้

1.2 แหล่งข้อมูล วัดพระพุทธรบาทสระบุรี เป็นต้นแบบในการพัฒนาวัด โดยขอ อนุญาตจากเจ้าอาวาส และตั้งคณะทำงานทำการพัฒนาวัด

2. คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้มาทำบุญ ที่วัดพระพุทธรบาท ซึ่งแจ้งการทำกิจกรรม

2.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ ประชาชนผู้มาทำบุญที่วัดพระพุทธรบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี โดยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญจำนวน 400 คน

2.2 จัดกิจกรรมสัปปายะสร้างสุข และ กิจกรรมบุญสร้างสุข ทุกวันพระครั้งละ 1 ชั่วโมง เป็นเวลา 2 เดือน

2.3 สร้างแบบสอบถาม ประเมินความพึงพอใจตามหลักสุขภาวะ 4 ด้าน

ขั้นตอนที่ 3 นำเสนอรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา

1. ให้ผู้ร่วมกิจกรรมทำแบบสอบถามความพึงพอใจ และประโยชน์ที่ได้รับจากการทำ กิจกรรมด้วยแบบสอบถาม ที่ออกแบบสร้างขึ้น วัดความพึงพอใจตามหลักสุขภาวะ 4 ด้าน

2. สรุป ผลการวิเคราะห์ แบบสอบถามความพึงพอใจตามหลักสุขภาวะ 4 ด้าน

3. นำเสนอรูปแบบวัดสร้างสุข ตามแนวพุทธจิตวิทยา

3.1 การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยนำหลักธรรม สังคหวัตถุธรรม 4 พุทธวิธี การสอน และแนวคิดทฤษฎีทางพุทธจิตวิทยามาประยุกต์ใช้เพื่อการนำเสนอรูปแบบ การพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา

3.2 การประเมินรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา นั้น จะได้เชิญผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของ การวิจัยในครั้งนี้

3.3 สรุปผลการวิจัย และเสนอแนะแนวทางเพื่อให้เกิดการนำผลงานไปใช้ประโยชน์ แก่วัดพระพุทธรบาท จ.สระบุรี หรือวัดในพื้นที่ จังหวัดอื่น ๆ ต่อไป

ประชากร คือ ประชาชนผู้มาทำบุญที่วัดพระพุทธรบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

กลุ่มตัวอย่าง ประชากรผู้มาทำบุญที่วัดพระพุทธรบาทราชวรมหาวิหาร โดยการสุ่มตัวอย่าง แบบบังเอิญจำนวน 400 คน เพื่อตอบแบบสอบถามความพึงพอใจตามหลักสุขภาวะ 4 ด้าน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยนี้เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยที่กรณีศึกษาเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาการวิจัย เพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและปัญหาของวัดในจังหวัดสระบุรี และประเมินรูปแบบวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา จำนวน 3 กลุ่มหลัก คือ ผู้เชี่ยวชาญทั้งด้านพระพุทธศาสนา ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา และผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัดพระพุทธบาท จัดกิจกรรมการสนทนากลุ่มเฉพาะ(Focus Group Discussion) เป็นลักษณะการประชุมปฏิบัติการ (workshop)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามมาจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะ และ หลักธรรมภาวนา 4 โดยแบบสอบถามความพึงพอใจสุขภาวะ หมายถึง การรายงานความรู้สึกมีความสุข ความพอใจ ต่อสถานที่ ภูมิทัศน์ที่สะอาดตา ร่มรื่น เป็นร่มณีสถาน มีพื้นที่ที่เหมาะสม กิจกรรมในวัดและการเข้ามาทำบุญที่วัด เป็นการประเมินตนเอง 4 ด้าน ลักษณะเป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ จำนวน 30 ข้อ โดยมีค่า IOC อยู่ที่ .87 แบบสอบถามประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เกี่ยวกับวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะ จำแนกตามกิจกรรม 5 ด้าน ได้แก่ มุขมณีสถาน การจัดปายประชาสัมพันธ์ การรับบาตรในศาลา การสวดมนต์ การฟังธรรม

ตอนที่ 3 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

2. แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ การสนทนากลุ่มเฉพาะ (focus group) มีแนวทางการสนทนากลุ่ม ดังนี้

- 2.1 แนวคิด-แนวปฏิบัติการสร้างวัดสร้างสุขด้วยหลักสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาเป็นอย่างไร

- 2.2 วิธีการ กระบวนการ ขั้นตอนการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะเป็นอย่างไร

2.3 ปัญหา/อุปสรรค การพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปบายะ เป็นอย่างไร การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและปัญหาของวัดในจังหวัดสระบุรี ด้วยวิธีการวิเคราะห์ สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT)

2.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนารูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปบายะตามแนวพุทธจิตวิทยาเป็นอย่างไร

2.5 รูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปบายะตามแนวพุทธจิตวิทยาเป็นอย่างไร

3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา ด้านจิตวิทยา และเครื่องมือวัดและประเมินผล ตรวจสอบ ปรับปรุงข้อความ และให้ข้อเสนอแนะแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน ก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริง ได้ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ได้เท่ากับ .80

ผลการวิจัย

รูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปบายะตามแนวพุทธจิตวิทยาสรุปผลตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัญหาของวัดและแนวคิดการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปบายะตามแนวพุทธจิตวิทยาวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

จุดแข็งของวัดในจังหวัดสระบุรีมีวัตรปฏิบัติมุ่งสู่วิถีการปฏิบัติธรรม มีความสงบ ปราศจากการรบกวน โดยสภาพบริเวณรอบ ๆ ถือเป็นเขตเมืองมีความเจริญ ไปมาสะดวก สามารถหาพาหนะเดินทางได้ง่าย บรรยากาศในวัดสะอาด สงบ ร่มรื่น โปร่ง ลมพัดเย็นสบาย โคจรคามรอบ ๆ บริเวณวัดพระพุทธบาท มีชุมชนร่วมใจพัฒนา ชุมชนนันทปัญญา ชุมชนท้ายพิบูล 1 ชุมชนท้ายพิบูล 2 ชุมชนประชาบำรุง ชุมชนศรีรักษา ชุมชนอินทร์พิทักษ์ ชุมชนภักทศิรี ชุมชนกุ่มก้นท์ทดน้ำ ชุมชนอินทรักษาสამัคคี ชุมชนขุนโกลนพัฒนา และ ชุมชนเมืองทอง เป็นที่บิณฑบาต พุทธศาสนิกชนมีความสมัครสมานสามัคคีปรองดอง ต่างมีศรัทธาเลื่อมใสในวัดพระพุทธบาท และพระภิกษุสงฆ์สามเณรทำบุญใส่บาตร สามารถเลี้ยงพระภิกษุสามเณรตลอดทั้งปี และยังมีการนำภัตตาหารมาทำบุญเลี้ยงพระในบางโอกาส ณ หอฉันโรงครัววัดพระพุทธ

บาทอันจัดเป็นศูนย์กลางบำเพ็ญบุญ ทำให้พระภิกษุสามเณรมีปัจจัยสืไม่ผิดเคื่อง มีรอยพระพุทธบาท ประดิษฐานอยู่ภายในพระมณฑป ที่ศรีทธาสาธุน จากที่ต่าง ๆ มากราบนมัสการอยู่เสมอ

จุดอ่อนการจัดสภาพแวดล้อมมีสภาพไม่เอื้อต่อความเป็นสัปปายะ เช่น จุดโบราณสถานไม่มีป้ายประชาสัมพันธ์ เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาและเป็นจุดพักผ่อน สำหรับผู้มาแสวงบุญ และ บุคคลกรควรได้รับการเพิ่มศักยภาพ การเรียน ชาวบ้านชุมชนรอบวัดกลัวการเปลี่ยนแปลงจะทำลายความเป็นโบราณสถานของวัดพระพุทธบาท ข้อจำกัดในการพัฒนาวัดคือ วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร เป็นพระอารามหลวง มีบริเวณกว้างขวาง อยู่ในการดูแลหน่วยงานของรัฐ คือ กรมศิลปากร การวิเคราะห์โอกาส (Opportunity) มีโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี (สาขาวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร) อยู่ภายในวัด มีตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษา 1 ถึง 6 ชุมชนโดยรอบเรียบง่าย มีศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาเรื่องการแนะนำชักจูง ด้านสาธารณูปโภค มีน้ำประปาไฟฟ้าพร้อม มีเทศบาลอำเภอพระพุทธบาท และคนงานวัดคอยดูแล เช่น การกำจัดขยะการจัดการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติแก่ชุมชน โดยมาจัดในวัดพระพุทธบาท มีการจัดโครงการอบรมปฏิบัติธรรมตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร

2. สร้างรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

รูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรีจากการสนทนากลุ่มพบว่ารูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาควรดำเนินการดังนี้

ด้านที่ 1 สภาพแวดล้อมภายในวัด

1. จัดมณรมณีสถานในวัดโดยบริเวณเขตพุทธาวาสของวัดพระพุทธบาท บริเวณพระมณฑปประดิษฐานรอยพระพุทธบาท จุดโบราณสถาน จัดให้มีจุดพักสำหรับผู้มาเยือน ผู้มาท่องเที่ยวแสวงบุญ นมัสการรอยพระพุทธบาท

2. มีป้ายประชาสัมพันธ์ โดยจัดทำ ติดป้ายประชาสัมพันธ์เพื่อบอกประวัติความเป็นมาของโบราณสถาน และป้ายบอกสถานที่ต่าง ๆ ภายในจุดที่กำหนด

3. มีมุมเก็บภาพที่ระลึกโดยรักษาความสะอาด เลือกสถานที่เหมาะสมภายในวัด จุดสำคัญต่าง ๆ สามารถถ่ายภาพเก็บเป็นความทรงจำได้

4. ต้นไม้พุทได้โดยติดป้ายพุทธพจน์ คำสอน คติธรรมที่ต้นไม้โดยใช้ลวดสปริงรัด
5. มีป้ายปริศนาธรรมนำชีวิตให้มีค่าโดยติดป้ายคำถาม กลอน สุภาษิต บริเวณวัดเพื่อเตือนสติและเป็นแรงบันดาลใจให้ทำความดี

ด้านที่ 2 กิจกรรมบุญสร้างสุข

1. รับบาตรในศาลาโดย โดยมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมคือ ผู้นำกล่าวแสดงตนเป็นพุทธมามกะ จากนั้น กายภาวนามีความพร้อม แลดูเป็นระเบียบสวยงาม หลังจากนั้นตักบาตรด้วยความพร้อมเพียงและเมื่อพระสงฆ์รับบาตรเสร็จแล้วรับประทานอาหารร่วมกัน

2. การสวดมนต์โดยผู้นำกลุ่มนำกิจกรรมทำวัตรเช้าและทำวัตรเย็นเป็นกิจกรรมที่ใช้ฝึกสติสัมปชัญญะ สวดมนต์แปลขยายความ เป็นการสร้างความเข้าใจที่ถ่องแท้กับเนื้อหาบทสวดเป็นภาษาบาลีที่มีอายุยาวนาน โดยที่ในปัจจุบันไม่มีการใช้ การแปลขยายความช่วยให้ผู้สวดมนต์มีความเข้าใจแก่นแท้บทสวดมนต์ซึ่งเป็นหัวใจแห่งพระพุทธศาสนา

3. การฟังธรรมโดยให้ความรู้ (บรรยายธรรม) และทบทวนเนื้อหาหลักคำสอน ผู้นำกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลักธรรมร่วมกับสมาชิก

4. การจัดค่ายคุณธรรมคือการจัดอบรมคุณธรรมโดยใช้หลักสูตรที่กำหนด 2 วัน 3 คืน พักค้างแรม โดยมุ่งเน้นหลักธรรมที่ต้องการให้ทราบกับผู้ที่เข้ารับการอบรม

5. ชีวิตพัฒนาได้ถ้าใจมีศีลโดยศีลเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตให้พัฒนา กายวาจาให้เรียบร้อย ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสมาทานศีล ร่วมกันปฏิบัติถือศีล

ด้านที่ 3 กิจกรรมชุมชนสร้างสุข

1. แจกทานผู้ยากไร้รอบวัดโดยจัดเครื่องยังชีพเป็นชุด ๆ เพื่อมอบให้แก่ชุมชนผู้มีรายได้น้อย รอบ ๆ วัด เดือนละ 1 ครั้ง โดยมีเจ้าภาพร่วมและองค์กรสนับสนุน

2. จัดอาสาพัฒนาวัดโดยนัดพบรวมกลุ่มทำกิจกรรม ประชาชนร่วมพัฒนาวัด เดือนละ 1 ครั้งตามความสมัครใจ

3. ทักขะชีวิตโดยการดำเนินการปรับตนเพื่ออยู่ร่วมกับชุมชนโดยการเข้าอบรม ด้วยการแนะนำจากวิทยากรพิเศษ

4. เกมชีวิตพิชิตทุกสิ่งโดยจัดอบรม แบ่งกลุ่มประสบการณ์ เล่าสู่กันฟัง พร้อมกับให้คำแนะนำการแก้ปัญหาชีวิต

5. พัฒนาชีวิตพลิกวิกฤติเป็นโอกาสโดยจัดกิจกรรม ยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมาเป็นโอกาสในการพัฒนาดตนเอง

3. เสนอรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

เสนอรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร ในจังหวัดสระบุรีรูปแบบวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา กิจกรรมสัปปายะสร้างสุข ด้านสถานที่ การจัดมณรมณีสถาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ความร่มรื่นในวัดทำให้ฉันสุขใจและมีวาจาไพเราะกับผู้อื่น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.69 รองลงมาคือ ยินดีพอใจที่จะพักผ่อนภายใต้ร่มไม้ที่ร่มรื่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 น้อยที่สุด คือ เกิดปัญญาเข้าใจชีวิตตามจริงภายใต้ร่มไม้ที่ร่มรื่น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76

รูปแบบวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา กิจกรรมสัปปายะสร้างสุข ด้านการจัดป้ายประชาสัมพันธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 คือ เข้าใจสิ่งต่าง แล้วเกิดความสุขใจจากป้ายประชาสัมพันธ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 รองลงมาคือ ป้ายหลักธรรมทำให้ฉันเกิดปัญญาแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 น้อยที่สุดคือ ภูมิใจที่ติดต่อกับผู้อื่นได้ถูกต้องตามป้ายประชาสัมพันธ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.49

รูปแบบวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา กิจกรรมบุญสร้าง รับบาตรในศาลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ขณะใส่บาตรฉันทำจิตให้บริสุทธิ์เป็นอิสระจากความทุกข์ได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.70 รองลงมาคือ สงบกายสงบวาจาที่ไม่รังแกผู้อื่นขณะใส่บาตร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 น้อยที่สุด คือ มีความอดทน จิตเป็นสมาธิ เกิดความสุขขณะใส่บาตร 4.32

รูปแบบวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา กิจกรรมบุญสร้างสุข ด้านการสวดมนต์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ หลักธรรมจากสวดมนต์แปลทำให้ฉันเกิดปัญญานำมาแก้ปัญหาได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.89 รองลงมาคือ ภูมิใจที่ตนเองนั่งมีกายนั่งตรง ดำรงสติมั่นขณะสวดมนต์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.86 น้อยที่สุด คือ ขณะสวดมนต์ฉันเกิดปีติใจไม่หยอกล้อรังแกผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15

รูปแบบวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา กิจกรรมบุญสร้างสุข ด้านการฟังธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือเข้าใจเรื่องบาปบุญแล้ว ทำให้ฉันขยันหมั่นเพียรสร้างกุศล ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.82 รองลงมาคือ มีจิตผ่องใส มีจิตเมตตากรุณาเพราะการได้ฟังธรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.69 น้อยที่สุดคือ การฟังธรรมทำให้เกิดความสุขมีระเบียบวินัยในตนเอง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45

รูปแบบวัดสร้างสุข สามารถทำให้ผู้เข้ามาในวัด มีความสุข ตามกรอบสุขภาวะ 4 ด้าน เรียกว่า โมเดล ACCG Wat Model เป็นการสร้างรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา สามารถทำให้ผู้เข้ามาวัดมีความสุขตามกรอบสุขภาวะ 4 ด้านคือ กาย อารมณ์ สังคม และ ปัญญา

อภิปรายผล

รูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาในจังหวัดสระบุรี อภิปรายผลตามประเด็นที่ศึกษา ดังนี้

ประเด็นที่ 1 สภาพปัญหาของวัดและแนวคิดการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา วัดพระพุทธรูปมหาธรรมราชา จังหวัดสระบุรี จุดแข็งของวัดในจังหวัดสระบุรีมีวัตรปฏิบัติมุ่งสู่วิถีการปฏิบัติธรรม มีความสงบ ปราศจากการรบกวน โดยสภาพบริเวณรอบ ๆ ถือเป็นเขตเมืองมีความเจริญ ไปมาสะดวก สามารถหาพาหนะเดินทางได้ง่าย บรรยากาศในวัดสะอาด สงบ ร่มรื่น โปร่ง ลมพัดเย็นสบาย โคจรคามรอบ ๆ บริเวณวัดพระพุทธรูป มีชุมชนร่วมใจพัฒนา ชุมชนนันทปัญญา ชุมชนท้ายพิบูล 1 ชุมชนท้ายพิบูล 2 ชุมชนประชาบำรุง ชุมชนศรีรักษา ชุมชนอินทร์พิทักษ์ ชุมชนภักดีศรี ชุมชนกุ่มก้นท์ทดน้ำ ชุมชนอินทรีศึกษาสามัคคี ชุมชนขุนโกลนพัฒนา และ ชุมชนเมืองทอง เป็นที่บิณฑบาต พุทธศาสนิกชนมีความสมัครสมานสามัคคีปรองดอง ต่างมีศรัทธาเลื่อมใสในวัดพระพุทธรูป และพระภิกษุสงฆ์สามเณรทำบุญใส่บาตร สามารถเลี้ยงพระภิกษุสามเณรตลอดทั้งปี และยังมีการนำภัตตาหารมาทำบุญเลี้ยงพระในบางโอกาส ณ หอฉันโรงครัววัดพระพุทธรูปอันจัดเป็นศูนย์กลางบำเพ็ญบุญ ทำให้พระภิกษุสามเณรมีปัจจัยสี่ไม่ผิดเคือง มีรอยพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ภายในพระมณฑป ที่ศรัทธาสาธุชน จากที่ต่าง ๆ มากกราบนมัสการอยู่เสมอ จุดอ่อนการจัดสภาพแวดล้อมมีสภาพไม่เอื้อต่อความเป็นสัปปายะ เช่น จุดโบราณสถานไม่มี

ป้ายประชาสัมพันธ์ เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาและเป็นจุดพักผ่อน สำหรับผู้มาแสวงบุญ และ บุคคล การควรได้รับการเพิ่มศักยภาพ การเรียน ชาวบ้านชุมชนรอบวัดกลัวการเปลี่ยนแปลงจะทำลาย ความเป็นโบราณสถานของวัดพระพุทธรูปบาท ข้อจำกัดในการพัฒนาวัดคือ วัดพระพุทธรูปบาทราชวรมหาวิหาร เป็นพระอารามหลวง มีบริเวณกว้างขวาง อยู่ในการดูแลหน่วยงานของรัฐ คือ กรมศิลปากร การวิเคราะห์โอกาส (Opportunity) มีโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี (สาขาวัดพระพุทธรูปบาทราชวรมหาวิหาร) อยู่ภายในวัด มีตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษา 1 ถึง 6 ชุมชนโดยรอบเรียบง่าย มีศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาและการแนะนำชักจูง ด้านสาธารณูปโภค มี น้ำประปาไฟฟ้าพร้อม มีเทศบาลอำเภอพระพุทธรูปบาท และคนงานวัดคอยดูแล เช่น การ กำจัดขยะการจัดการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติแก่ชุมชนโดยมาจัดในวัดพระพุทธรูปบาท มีการ จัดโครงการอบรมปฏิบัติธรรมตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร สอดคล้องกับวัชร พระเพ็งจันทร์ กล่าว ไว้ในหนังสือพิมพ์พิมพ์ไทยว่า ปัจจุบันคนไทยหันมาให้ความสนใจเข้าวัดทำบุญกันมากขึ้นเห็น ได้จากในช่วงเทศกาลปีใหม่ที่ผ่านมามีวัดทั่วประเทศพร้อมใจกันจัดกิจกรรมสวดมนต์ข้ามปีและมี ผู้มาร่วมงานเป็นจำนวนมาก การเข้าวัดทำบุญหรือร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนาถือเป็นมงคลในชีวิตและเป็นก้าวสำคัญในการปรับเปลี่ยนค่านิยม ช่วยสร้างจิต ให้เกิดกุศล ก่อเกิดความสุข ช่วยเสริมพลังทางจิตใจให้มีสมาธิ สติ ปัญญาในการพิจารณาถึง สิ่งต่าง ๆ เมื่อความคิดนี้ ทำให้ได้อยู่กับปัจจุบันขณะและกับตนเองได้มากขึ้น สามารถซึม ซึบนำหลักคำสอนทางศาสนาไปปรับใช้และเปลี่ยนแปลงตนเองในทางที่ดีขึ้น ทางหลักจิตวิทยา เรียกว่าเป็น"การใช้ธรรมะเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต" กรมสุขภาพจิตมีการส่งเสริมและสนับสนุน ให้เยาวชนได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมทางศาสนา เพื่อนำธรรมะเข้ามาเป็นเครื่องมือพัฒนา สติปัญญาเสริมสร้างพลังสุขจิตและกล่อมเกลাজิตใจ โดยจะมีการจัดกิจกรรมในแบบธรรมะแห่ง ความสุขที่สอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาให้วัยรุ่นสามารถเข้าถึงได้ง่าย เช่น การ ทำบุญตักบาตรไหว้พระฟังธรรม นั่งสมาธิ หรือการเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา การท่อง แฉกธรรมในสื่อทางสังคม และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สมัยใหม่ เป็นต้น (วัชร เพ็งจันทร์, 2556) และพระวีระศักดิ์ ชยธมโม (สุวรรณวงศ์) ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการวัดสันติสุขตามหลักสั ปายะ : กรณีศึกษาวัดธารน้ำไหลจังหวัดสุราษฎร์ธานี แนวทางการจัดการวัดสันติสุขตาม หลักสัปปายะ 7 สำหรับวัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) และวัดหรือองค์กรอื่น ๆ (พระวีระศักดิ์ ชยธมโม (สุวรรณวงศ์), 2558) ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการจัดการวัดสันติสุข

ควรจัดการด้วยหลักสัปปายะ 7 ให้เหมาะสมแก่การเป็นอยู่ร่วมกันและเหมาะสมแก่การประพฤติปฏิบัติธรรม ทั้งในด้านอาคารสถานที่ ด้านการบริหารจัดการการสัญจรทั้งภายในและภายนอกวัด ด้านการบริหารจัดการด้านการเผยแพร่ธรรม ด้านการบริหารจัดการด้านบุคลากร ด้านการบริหารจัดการด้านอาหาร ด้านการบริหารจัดการด้านอากาศและสภาพแวดล้อมด้านการบริหารจัดการด้านกิจกรรมและโครงการ ทั้งนี้ ควรมีการวางแผน ควรมีการควบคุมดูแล และสั่งการ ควรกำหนดเป้าหมายและความคุ้มค่า และเหตุปัจจัยอื่น ๆ เพื่อเสริมสร้างการจัดการวัดให้เกิดสันติสุขต่อไป

ประเด็นที่ 2 เสนอรูปแบบวัดสร้างสุข สามารถทำให้ผู้เข้ามาในวัด มีความสุขตามกรอบสุขภาวะ 4 ด้าน คือ กาย จิต สังคม และ ปัญญา สอดคล้องกับพระครูโสภณพุทธารักษ์ (ธมฺรโส) และคณะ ศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักสัปปายะ 39 เพื่อพัฒนาครูสมาธิรุ่น 7 สถาบันพลังจิตตานุภาพ สาขา 73 วัดพระงาม จังหวัดตรัง (พระครูโสภณพุทธารักษ์ (ธมฺรโส) และคณะ, 2560) 1) หลักสัปปายะ 7 หมายถึง การสร้างสภาพปัจจัยที่เอื้อต่อการศึกษาปฏิบัติเอื้อต่อการเป็นอยู่ที่ดีและการพัฒนาครูสมาธิ ให้ได้ผลดี มี 7 อย่าง คือ อาवास สถานที่อยู่ โจรที่บิณฑบาตหรือแหล่งอาหารภัสสะเรื่องพูดคุยที่ส่งเสริมการปฏิบัติ บุคคลผู้ที่อยู่ใกล้แล้วจิตผ่องใสสงบมั่นคง โภชนาหาร อุตุอุณหภูมิสภาพแวดล้อม และอิริยาบถ เพื่อให้สะดวกและเหมาะสมแก่การปฏิบัติการศึกษาครูสมาธิให้ได้ผล 2) สภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการปฏิบัติสมาธิของครูสมาธิ ในอดีตมีปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับอาคารสถานที่ และอากาศที่อบอ้าว สถานที่รับประทานอาหารไม่เหมาะสม มีสัตว์เลื้อยภายในวัดรบกวนทำให้การศึกษปฏิบัติของผู้เข้าเรียนไม่ส่งผลให้เกิดสัปปายะ แก่ผู้เรียน 3) การประยุกต์หลักสัปปายะ 7 มาใช้ในหลักสูตรครูสมาธิ ส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนได้ดีขึ้นเจริญก้าวหน้าต่อการเรียนหลักสูตรครูสมาธิ สรุปเป็นโมเดลเพื่อการพัฒนาตามหลักสัปปายะ 7 โดยใช้ชื่อว่า Model's 3 P ประกอบด้วย (1) Place for Peace คือ สันติสถานที่เอื้อทั้งในแง่ของอาคาร อากาศ การเดินทาง (2) Person for Peace คือ บุคคลแวดล้อม การสนทนาที่ทำให้จิตใจสบาย (3) Power for Peace คือ และพระวิระศักดิ์ ชยธมฺโม (สุวรรณวงศ์) ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการวัดสันติสุขตามหลักสัปปายะ : กรณีศึกษาวัดธารน้ำไหลจังหวัดสุราษฎร์ธานี แนวทางการจัดการวัดสันติสุขตามหลักสัปปายะ 7 สำหรับวัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) และวัดหรือองค์กรอื่น ๆ (พระวิระศักดิ์ ชยธมฺโม (สุวรรณวงศ์), 2558) ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการจัดการวัดสันติสุขควรจัดการด้วยหลักสั

ปายะ 7 ให้เหมาะสมแก่การเป็นอยู่ร่วมกันและเหมาะสมแก่การประพฤติปฏิบัติธรรม ทั้งในด้านอาคารสถานที่ ด้านการบริหารจัดการการสัญจรทั้งภายในและภายนอกวัด ด้านการบริหารจัดการด้านการเผยแพร่ธรรม ด้านการบริหารจัดการด้านบุคลากรด้านการบริหารจัดการด้านอาหาร ด้านการบริหารจัดการด้านอากาศและสภาพแวดล้อมด้านการบริหารจัดการด้านกิจกรรมและโครงการ ทั้งนี้ ควรมีการวางแผน ควรมีการควบคุมดูแลและสั่งการ ควรกำหนดเป้าหมายและความคุ้มค่า และเหตุปัจจัยอื่น ๆ เพื่อเสริมสร้างการจัดการวัดให้เกิดสันติสุขต่อไป

สรุป

รูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาสรุปตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัญหาของวัดและแนวทางการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

สภาพแวดล้อมมีสภาพไม่เอื้อต่อความเป็นสัปปายะ เช่น จุดโบราณสถานไม่มีป้ายประชาสัมพันธ์ เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาและเป็นจุดพักผ่อน สำหรับผู้มาแสวงบุญ และ บุคคลควรได้รับการเพิ่มศักยภาพ การเรียน ชาวบ้านชุมชนรอบวัดกลัวการเปลี่ยนแปลงจะทำลายความเป็นโบราณสถานของวัดพระพุทธบาท ข้อจำกัดในการพัฒนาวัดคือ วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร เป็นพระอารามหลวง มีบริเวณกว้างขวาง อยู่ในการดูแลหน่วยงานของรัฐ คือ กรมศิลปากร การวิเคราะห์โอกาส (Opportunity) มีโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี (สาขาวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร) อยู่ภายในวัด มีตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษา 1 ถึง 6 ชุมชนโดยรอบเรียบง่าย มีศรัทธาต่อพระพุทธรูปเคารพบูชาและแนะนำชักจูง ด้านสาธารณูปโภค มีน้ำประปาไฟฟ้าพร้อม มีเทศบาลอำเภอพระพุทธบาท และคนงานวัดคอยดูแล เช่น การกำจัดขยะการจัดการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติแก่ชุมชนโดยมาจัดในวัดพระพุทธบาท มีการจัดโครงการอบรมปฏิบัติธรรมตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร

2. สร้างรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

รูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรีจากการสนทนากลุ่มพบว่ารูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาควรดำเนินการดังนี้

ด้านที่ 1 สภาพแวดล้อมภายในวัด

1. จัดมณเฑียรสถานในวัดโดยบริเวณเขตพุทธาวาสของวัดพระพุทธบาท บริเวณพระมณฑปประดิษฐานรอยพระพุทธรูป จดโบราณสถาน จัดให้มีจุดพักสำหรับผู้มาเยือน ผู้มาท่องเที่ยวแสวงบุญ นมัสการรอยพระพุทธรูป
2. มีป้ายประชาสัมพันธ์ โดยจัดทำ ติดป้ายประชาสัมพันธ์เพื่อบอกประวัติความเป็นมาของโบราณสถาน และป้ายบอกสถานที่ต่าง ๆ ภายในจุดที่กำหนด
3. มีมุมเก็บภาพที่ระลึกโดยรักษาความสะอาด เลือกสถานที่เหมาะสมภายในวัด จุดสำคัญต่าง ๆ สามารถถ่ายภาพเก็บเป็นความทรงจำได้
4. ต้นไม้พุดได้โดยติดป้ายพุทธพจน์ คำสอน คติธรรมที่ต้นไม้โดยใช้ลวดสปริงรัด
5. มีป้ายปรีชาธรรมนำชีวิตให้มีค่าโดยติดป้ายคำถาม กลอน สุภาษิต บริเวณวัดเพื่อเตือนสติและเป็นแรงบันดาลใจให้ทำความดี

ด้านที่ 2 กิจกรรมบุญสร้างสุข

1. รับประทานอาหารในศาลาโดย โดยมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมคือ ผู้นำกล่าวแสดงตนเป็นพุทธมามกะ จากนั้น กายภาวนามีความพร้อม แลดูเป็นระเบียบสวยงาม หลังจากนั้นตักบาตรด้วยความพร้อมเพียงและเมื่อพระสงฆ์รับบาตรเสร็จแล้วรับประทานอาหารร่วมกัน
2. การสวดมนต์โดยผู้นำกลุ่มนำกิจกรรมทำวัตรเช้าและทำวัตรเย็นเป็นกิจกรรมที่ใช้ฝึกสติสัมปชัญญะ สวดมนต์แปลขยายความ เป็นการสร้างความเข้าใจที่ถ่องแท้กับเนื้อหาบทสวดเป็นภาษาบาลีที่มีอายุยาวนาน โดยที่ในปัจจุบันไม่มีการใช้ การแปลขยายความช่วยให้ผู้สวดมนต์มีความเข้าใจแก่นแท้บทสวดมนต์ซึ่งเป็นหัวใจแห่งพระพุทธศาสนา
3. การฟังธรรมโดยให้ความรู้ (บรรยายธรรม) และทบทวนเนื้อหาหลักคำสอน ผู้นำกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลักธรรมร่วมกับสมาชิก
4. การจัดค่ายคุณธรรมคือการจัดอบรมคุณธรรมโดยใช้หลักสูตรที่กำหนด 2 วัน 3 คืน พักค้างแรม โดยมุ่งเน้นหลักธรรมที่ต้องการให้ทราบกับผู้เข้ารับการอบรม

5. ชีวิตพัฒนาได้ถ้าใจมีศีลโดยศีลเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตให้พัฒนา กายวาจาให้เรียบร้อย ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสมาทานศีล ร่วมกันปฏิบัติถือศีล

ด้านที่ 3 กิจกรรมชุมชนสร้างสุข

1. แจกทานผู้ยากไร้รอบวัดโดยจัดเครื่องยังชีพเป็นชุด ๆ เพื่อมอบให้แก่ชุมชนผู้มีรายได้น้อย รอบ ๆ วัด เดือนละ 1 ครั้ง โดยมีเจ้าภาพร่วมและองค์กรสนับสนุน

2. จัดอาสาพัฒนาวัดโดยนัดพบรวมกลุ่มทำกิจกรรม ประชาชนร่วมพัฒนาวัด เดือนละ 1 ครั้งตามความสมัครใจ

3. ทักชะชีวิตโดยการดำเนินการปรับตนเพื่อยู่ร่วมกับชุมชนโดยการเข้าอบรม ด้วยการแนะนำจากวิทยากรพิเศษ

4. เกมชีวิตพิชิตทุกสิ่งโดยจัดอบรม แบ่งกลุ่มประสบการณ์ เล่าสู่กันฟัง พร้อมกับให้คำแนะนำการแก้ปัญหาชีวิต

5. พัฒนาชีวิตพลิกวิฤติเป็นโอกาสโดยจัดกิจกรรม ยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมาเป็นโอกาสในการพัฒนาตนเอง

3. เสนอรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

รูปแบบวัดสร้างสุข สามารถทำให้ผู้เข้ามาในวัด มีความสุข ตามกรอบสุขภาวะ 4 ด้าน เรียกว่า โมเดล ACCG Wat Model เป็นการสร้างรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา สามารถทำให้ผู้เข้ามาวัดมีความสุขตามกรอบสุขภาวะ 4 ด้านคือ กาย อารมณ์ สังคม และ ปัญญา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการศึกษารูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี การสร้างแลนด์มาร์คเพื่อดึงดูดชาวพุทธเป็นสิ่งที่ควรทำเพื่อให้เกิดการเข้าถึงหลักธรรมของพระพุทธศาสนาด้วยและทันยุคสมัยด้วย

1.2 จากการศึกษาพบว่าเพื่อนและความสัมพันธ์ในชุมชนมีส่วนสำคัญในรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาในจังหวัดสระบุรีดังนั้นความสัมพันธ์ในชุมชนโดยการจัดให้อย่างเป็นระบบ

1.3 พระสงฆ์มีบทบาทรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี ดังนั้น ควรศึกษาหลักการทางพระพุทธศาสนา หลักของนิเวศวิทยาและหลักสุนทรียศาสตร์ด้วยเพื่อให้เกิดการบูรณาการร่วมกันกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรีสู่การท่องเที่ยวเชิงพุทธแบบนวัตกรรมโดยเลือกศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ทั้งตัวแปรทางพุทธจิตวิทยา และตัวแปรทางจิตวิทยาร่วมสมัย ข้อเสนอแนะนี้ได้มาจากการวิจัยภาคสนามพบว่า มีตัวแปรอีกมากมาย ทั้งตัวแปรทางพุทธจิตวิทยาและตัวแปรทางจิตวิทยาร่วมสมัยดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้อเสนอแนะข้างต้น หรืออาจทำการศึกษาวิจัยตัวแปรด้านการท่องเที่ยวหรืออื่น ๆ

2.2 ควรศึกษาการพัฒนาวัดแบบนวัตกรรมเพื่อการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคแห่งการสร้างแลนด์มาร์ค ข้อเสนอแนะนี้ได้มาจากการสังเคราะห์และสังเกตพฤติกรรมชาวพุทธที่มาทำบุญในวัดของผู้วิจัยเอง

2.3 ควรการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาวัดด้วยการสร้างแลนด์มาร์คที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ข้อเสนอแนะนี้ได้มาจากการสังเคราะห์และสังเกตพฤติกรรมชาวพุทธที่มาทำบุญในวัดของผู้วิจัยเอง

เอกสารอ้างอิง

พระครูโสภณพุทธารักษ์ (ธมมโรส) และคณะ. (2560). การประยุกต์หลักสัปปายะ 7 เพื่อพัฒนาครูสมาธิรุ่น 39 สถาบันพลังจิตตานุภาพ สาขา 73 วัดพระงาม จังหวัดตรัง. ใน รายงานการวิจัย สาขาวิชาสันติศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระวีระศักดิ์ ขยธโม (สุวรรณวงศ์). (2558). แนวทางการจัดการวัดสันติสุขตามหลักสัปปายะ 7: กรณีศึกษาวัดธารน้ำไหล จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 3(2), 98-114.
- พุทธะดอทคอม. (2560). ความรู้เกี่ยวกับพระสงฆ์. เรียกใช้เมื่อ 13 กรกฎาคม 2560 จาก <http://www.phuttha.com/พระสงฆ์/ความรู้เกี่ยวกับพระสงฆ์/สัปปายะ7>
- วชิระ เพ็งจันทร์. (2556). ธรรมะช่วยเสริมสุขภาพจิตแก้ปัญหาวัยรุ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). เรียกใช้เมื่อ 11 มีนาคม 2556 จาก <https://www.thaihealth.or.th/Content/3154-ธรรมะช่วยเสริมสุขภาพจิตแก้ปัญหาวัยรุ่น.html>
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). (2559). วัดสร้างสุข โลกแห่งสัปปายะ. กรุงเทพมหานคร : โครงการวัดสร้างสุข สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).